

VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Font:

Inés Alberdi i Natàlia Matas. *La violència domèstica. Informe sobre els maltractaments a dones a Espanya*
Barcelona: Fundació "La Caixa", 2002

INTRODUCCIÓ

La violència de gènere, concretament la que s'exerceix sobre les dones, inclou una quantitat de pràctiques que les han coaccionades durant anys i que han restat invisibles davant els nostres ulls. Per tant, per tal de ser capaços de reaccionar davant un fenomen social d'aquesta mena, primer hauriem de ser capaços d'identificar-lo i d'anomenar-lo.

La cultura, dins el fenomen de la violència de gènere, té una importància destacada per deixar clar que aquesta forma de violència és una construcció social i no una acció irracional. En aquest concepte s'hi inclouen totes les formes de maltractament psicològic, d'abús personal, d'explotació sexual i d'agressió física a les quals es troben sotmeses les dones, només per ser això: dones.

Històricament, la violència de gènere ha estat tan arrelada en la nostra societat, que, a hores d'ara, ens costa identificar-la. Quan finalment ens adonem passa a denominar-se problema social, entès com aquell que el pateix de manera sistemàtica un tipus de col·lectiu. L'existència dels grups feministes han ajudat a assenyalar aquesta nova realitat i, juntament amb altres agents socials: mitjans de comunicació, associacions de defensa dels drets humans, etc, han identificat aquest greu problema.

L'any 1993, l'ONU va reconèixer els drets de les dones com a drets humans i va declarar que la violència contra les dones suposa una violació dels drets humans. L'any 1995, a la Conferència de Beijing de l'ONU, el fenomen de la violència de gènere es va consagrar internacionalment com un problema social. Per tant, els drets humans i la seva necessitat de garantir-los és l'única eina amb la que es compta per tal de lluitar contra la violència de gènere. Si no queda definit que la violència contra les dones és un greu atemptat contra els drets humans no es pot mesurar ni el seu abast ni la seva incidència.

CAP A UNA MAJOR SENSIBILITZACIÓ

La major part de les accions de violència de gènere no han estat considerades delictes fins ara. L'existència d'un ordre social democràtic ha propiciat que s'hagi començat a definir i mesurar la violència i que, alhora, s'hagi creat i modificat molta de la legislació penal.

Les sancions amb què es castiga la violència contra les dones s'uneixen a les mesures que intenten protegir les dones i dissuadir els agressors. Així doncs, el fet que existeixi legislació que protegeix les dones anima aquest col·lectiu a denunciar els episodis de violència davant la justícia. Però, val a dir, com la

legislació en aquest tema és encara molt recent, encara hi ha molts casos de maltractaments que no han arribat a mans de la justícia. Això és degut a la manca de costum de veure la violència de parella com un fet públic i susceptible de ser castigat i la dependència econòmica i afectiva de la víctima que fa molt difícil la denúncia.

L'acció de les diverses institucions europees han estat força important pel que fa a la presa de consciència i la implantació de mesures respecte aquest tipus de violència. S'han posat en marxa diversos plans, programes i legislació sobre prevenció i protecció cap a aquestes víctimes.

L'educació, com el principal valor, en els principis d'igualtat entre els homes i les dones, la idea d'establir un marc pacífic de convivència i la resolució de conflictes, la formació i la sensibilitat de tots els professionals i la bona organització dels serveis que s'ofereixen per atendre i protegir les víctimes són les fórmules bàsiques per prevenir la violència de gènere.

CARACTERÍSTIQUES DE LA VIOLÈNCIA CONTRA LES DONES

L'ONU, al 1995, va definir la violència contra la dona com: "*tot acte de violència sexista que té com a resultat possible o real dany físic, sexual o psíquic, incloent-hi les amenaces, la coerció o la privació arbitrària de llibertat, tant si s'esdevé en la vida pública com en la privada*". És a dir, és la necessitat que tenen els homes de controlar les dones en el sistema social anomenat *patriarcat*.

1.- La violència contra les dones també pot denominar-se **violència de gènere**, tenint en compte el caràcter social dels trets atribuïts als homes i a les dones.

2.- Es pot dir que la violència contra les dones és un fet **estructural de les societats patriarcals** ja que s'esdevé de la desigualtat entre homes i dones i de la necessitat de fer mantenir la situació d'inferioritat de la dona envers l'home.

3.- L'essència patriarcal és la **representació de la masculinitat** a través del domini de la dona. La idea de jerarquia sexual i la superioritat masculina sobre la dona fan que les dones siguin considerades éssers inferiors i que poden ser utilitzades, menyspreades i maltractades.

4.- La violència contra les dones també té un **caràcter instrumental**. El poder dels homes i la subordinació de les dones requereix d'un mecanisme de sotmetiment, de control a través de la violència, que encara mantén més el lligam que la sustenta.

5.- La violència contra les dones no és un fenomen aïllat ni circumstancial, sinó que constitueix un **aspecte estructural de l'organització del sistema social**, ja que es dona en totes les classes socials i en les diverses etapes de la vida.

6.- La violència no és un comportament natural sinó que és una actitud apresada mitjançant **la socialització**. La socialització, amb paraules i imatges, crea les identitats de les persones i en resposta del que rebin aprendran que el camí de la violència no és el millor.

7.- La violència contra les dones ha estat sempre un **tret estructural molt difícil de percebre**. La seva denúncia ha estat el primer pas important per donar-lo a conèixer i és a partir d'aquest fet que s'ha considerat un autèntic problema social i el seu rebuig social ha estat la forma més eficaç de combatre-la.

CONSEQÜÈNCIES DE LA VIOLÈNCIA CONTRA LES DONES

Els **maltractaments** no són sempre agressions físiques, ja que el seu objectiu no és causar una lesió immediata sinó sotmetre a la persona sobre la qual s'exerceixen.

La violència domèstica es manifesta en forma **d'agressions físiques, psíquiques o sexuals** que causen un dany físic o psicològic i vulneren la llibertat de la dona. Les conseqüències de les agressions es barregen les unes amb les altres.

Els trastorns més freqüents derivats de la violència domèstica són: **l'estrès posttraumàtic, la síndrome de la dona maltractada i la depressió**.

- Pel que fa a **l'estrès posttraumàtic** es tracta d'un dany que es presenta en forma de por o de terror incontrolat que reapareix quan es recorda l'experiència viscuda. El símptoma més immediat es reviu l'experiència a través dels somnis, dels records, produint un malestar físic. Com a resultat d'aquests símptomes es manifesten problemes socials i laborals.

- La **síndrome de la dona maltractada** es manifesta com a conseqüència d'haver estat exposada a una relació de maltractament repetit durant un temps. La víctima experimenta dues fases durant aquest estat:

- "**un complex primari**", caracteritzat per símptomes traumàtics com ara ansietat, hipervigilància, debilitament emocional...

- "**un complex secundari**", caracteritzat per símptomes d'autoengany, idealitzant el maltractador i pensant que deixarà d'agredir-la.

- La violència posa en marxa una maquinària que redueix sistemàticament les defenses psicològiques de la víctima, que freqüentment presentarà un **quadre depressiu**. Aquesta depressió augmenta la inseguretat i, juntament, la incapacitat per prendre decisions. Com a resultat, hi ha una disminució del rendiment laboral i de la capacitat de concentració.

Les estratègies més comunes per tal d'evadir-se d'aquestes tres simptomatologies és el consum continu de substàncies tòxiques, com ara tranquil·litzants, ansiolítics, alcohol... amb el perill de convertir-se en

addiccions. També és molt freqüent que es desenvolupin quadres d'obesitat, anorèxia, bulímia, trastorns obsessius...

Però a més d'aquestes seqüeles físiques o psíquiques de tipus personal s'han de tenir en compte les conseqüències que té la violència domèstica en tot l'entorn familiar. Els danys causats sobre els fills són molt importants. La violència domèstica pot marcar els individus que convisquin amb pares que són agressors.

Els efectes de la violència domèstica són devastadors, ja que les conseqüències directes sobre les víctimes i el seu entorn immediat són molt perjudicials i de llarga durada i els costos cap a la societat que s'ha de fer càrrec són molt alts, tant a nivell econòmic com a nivell psicològic valorats en termes de patiment i dany emocional soferts per la víctima.

PROGRAMES I INSTITUCIONS QUE LLUITEN CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Durant els anys 70 del segle XX sorgiren els moviments per a l'alliberament de la dona i és a partir d'aleshores que es van prendre les primeres mesures per a prevenir els maltractaments.

Les xarxes feministes van defensar des del primer moment les dones víctimes de la violència dels homes cremant totes les energies cap a la defensa legal d'aquestes dones, tant per la via civil com per la via penal. També es va veure la necessitat, atès el caire que prenien alguns casos de maltractaments, de crear refugis o cases d'acollida a les dones com a forma d'evitar agressions més greus. Al principi, es van posar en funcionament amb els recursos de què disposaven aquests grups d'ajuda mútua i, més tard, les administracions públiques es van fer càrrec d'aquests centres, essent finançades en forma de subvencions i atenció privada per part d'associacions de dones.

És important el paper que han tingut i tenen aquestes associacions de dones en la nostra societat perquè han portat a terme una tasca de propaganda i conscienciació pública sobre la gravetat de la violència contra les dones, tant pel que fa a l'opinió pública com pel que fa a les administracions públiques. L'aparició dels primers programes i plans de lluita contra la violència de gènere és el resultat del traspàs a les administracions públiques d'aquests serveis que les associacions de dones havien començat a desenvolupar.

Al llarg dels anys, les institucions públiques nacionals i internacionals s'han conscienciat del caràcter social de la violència de gènere i han acceptat la responsabilitat dels casos, s'han anat fent càrrec dels serveis i, avui, són les administracions que ofereixen directament una sèrie de serveis d'informació, assistència, assessorament, protecció a les dones maltractades, així com el finançament i la garantia dels serveis.

Els **programes de lluita contra la violència de gènere** s'han desenvolupat en poc temps gràcies als organismes supranacionals, que han actuat com a

referent simbòlic per a la majoria dels països del món, els quals es veuen obligats a prendre mesures per netejar la seva imatge.

Les associacions de dones s'han recolzat en aquests organismes per poder reivindicar les seves posicions. El nivell de complicitat entre els dos bàndols ha obligat als organismes internacionals a posicionar-se i fer declaracions sobre la necessitat d'establir mesures per combatre la violència de gènere. Aquestes declaracions s'esgrimeixen com a argument davant dels estats membres per pressionar els seus governs perquè compleixin els compromisos en aquestes matèries. L'Organització de les Nacions Unides (ONU) ha estat un instrument fonamental en la presa de consciència mundial sobre la condició social de les dones.

Així mateix, els mitjans de comunicació també han contribuït d'una manera positiva en la pressió feta pels moviments feministes, convertint-se en plataforma de difusió i canalització dels seus missatges.

Per tant, es pot dir que la globalització de les nostres societats ha afavorit l'extensió i la generalització de la consciència sobre el problema de la violència contra les dones i la necessitat de combatre-la.

CONCLUSIONS

Una de les interpretacions que es pot extreure és que la violència contra les dones es veu marcada per l'acció i reacció del col·lectiu femení. És a dir, l'alliberament de la dona ha provat un auge de la violència motivada per una reacció desesperada del masclisme. Així doncs, *caldría reforçar els drets de les dones* i combatre de manera important les resistències que s'oposen al canvi, defugint del model d'organització social establert.

La *informació adient* sobre maltractaments pot ser molt útil per ajudar a la conscienciació de tota la societat, i alhora, per oferir una guia per a les persones que hagin entrat en contacte amb situacions de violència domèstica. Tota la *informació oferta amb rigor, cura i amb una funció educativa* sensibilitza el públic a donar major suport a les víctimes i el consciència de les actituds i comportaments dels agressors.

Un *rebuig social contundent* contra la violència de gènere ha d'alertar i reforçar encara més els cossos policials i l'ajuda ciutadana. La pressió de l'entorn de l'agressor és eficaç en la lluita contra la violència exercida i remet les agressions.

El *reconeixement per part de la classe política* que existeix la violència de gènere és del tot necessari per implicar-se dins aquesta problemàtica, per tal de definir-la com a *problema social* i de prendre les mesures per a solucionar-la.

L'aplicació de nous instruments penals en matèria de violència de gènere, juntament amb la *voluntat política* d'afrontar amb seriositat aquesta

problemàtica, són imprescindibles per promoure la igualtat jurídica entre homes i dones.

Però, sobretot, la millor prevenció de totes les formes de violència de gènere és *l'educació en la igualtat*. La violència és una conducta apresada modificable. La socialització de nens i nenes contra aquesta problemàtica i la reeducació dels adults en la igualtat són camins que poden ajudar a evitar caure en aquesta dinàmica.